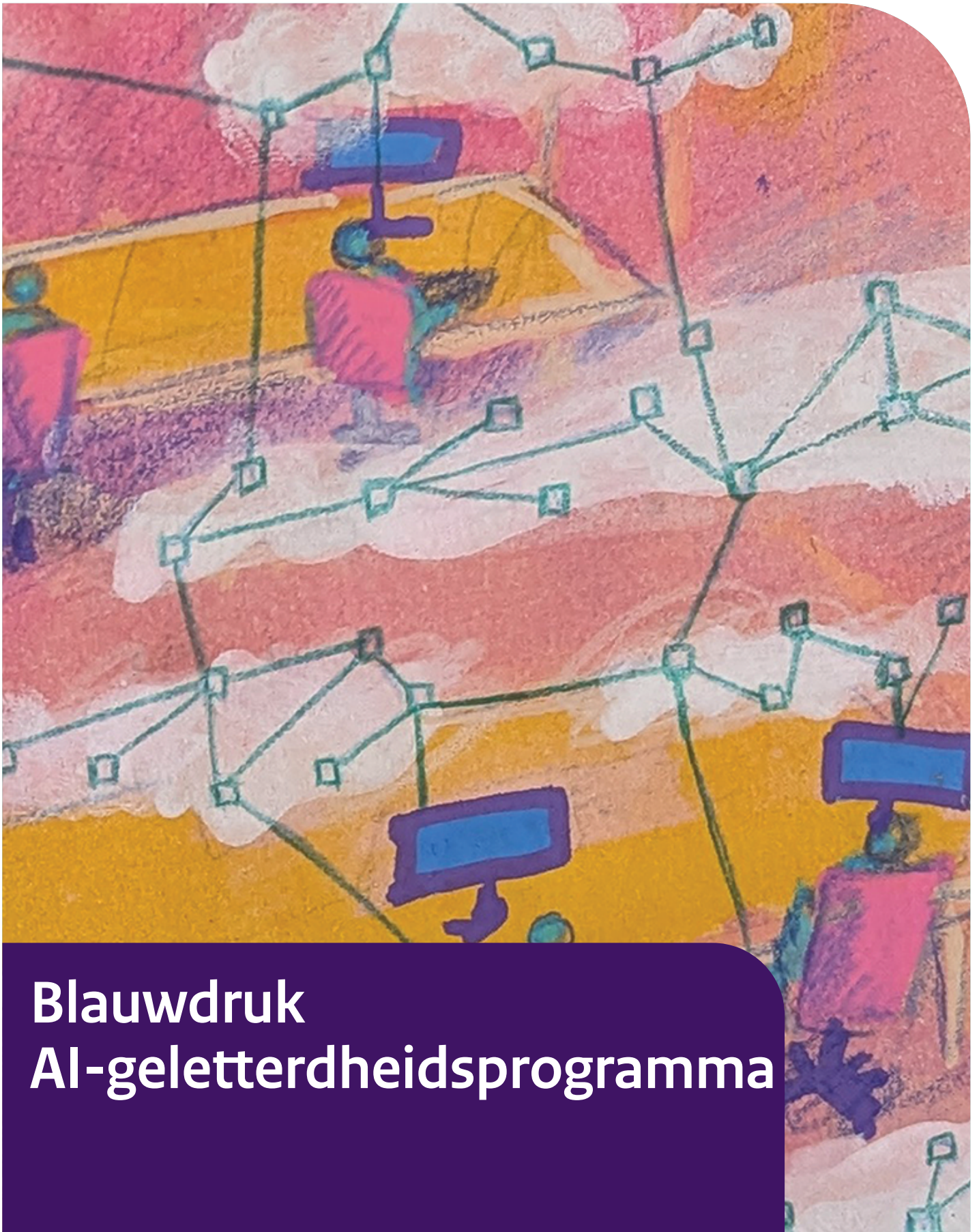

Implementatie
AI-verordening

Blauwdruk
AI-geletterdheidsprogramma

Wat is dit document?

Deze blauwdruk is opgesteld om als template te fungeren voor een AI-geletterdheidsprogramma waarmee voldaan kan worden aan de vereisten voor AI-geletterdheid uit de AI-verordening.

Omdat de opgave om aan AI-geletterdheid te voldoen sterk afhankelijk is van de omvang en het soort organisatie, en de mate waarin AI-systemen worden gebruikt is bij het opstellen van deze blauwdruk gekozen voor zo algemeen mogelijke beschrijvingen.

Deze blauwdruk is daarom bedoeld om vertaald te worden naar een plan van aanpak door en voor uw eigen organisatie. Hierbij zijn niet alleen de omvang van de organisatie en AI-systemen die in gebruik zijn relevant. Ook bestaande governance in het digitale domein, trainings- en opleidingsinitiatieven, en ander beleid, strategieën, en initiatieven die gerelateerd zijn aan AI en awareness/training zijn relevant om te betrekken bij het opstellen van een AI-geletterdheidsprogramma voor uw organisatie.

Kan ik 100% op dit document vertrouwen?

Hoewel deze informatie zorgvuldig is opgesteld kunnen er bepaalde nuances zijn verloren, gebruik deze handreiking daarom altijd samen met de officiële tekst van de AI-verordening.

De interpretatie van definities en bepalingen in de AI-verordening is nog in ontwikkeling, het is daarom waarschijnlijk dat een deel van de in dit document gegeven informatie in de loop van de tijd niet meer volledig of actueel is. De Europese Commissie heeft een richtsnoer gepubliceerd over de toepassing van het concept AI-systeem.

CIO Rijk zal eventuele hiaten, voortschrijdend inzicht, guidance van toezichthouders verwerken in een geüpdatete versie en deze via dezelfde kanalen verspreiden.

Wie heeft dit document gemaakt?

Dit document is ontwikkeld door CIO Rijk met adviseurs van het RijksICT Gilde en de interdepartementale werkgroep 'Rijksbrede implementatie AI-verordening' in opdracht van de CDO-raad.

- Joas van Ham (RijksICT Gilde)
- Nout van Deijck (RijksICT Gilde)
- Isabel van Vledder (RijksICT Gilde)
- Ouren Kuiper (Digitale Samenleving BZK)
- Lynda la Payne (Privacy team CIO Rijk BZK)
- Martha Romkes (CIO Rijk BZK)
- Esther van Laar (CIO Rijk BZK)

Speciale dank aan de leden van de CDO-raad, de interdepartementale werkgroep, en collega's die hebben bijgedragen aan de totstandkoming van dit document.

Waar kan ik terecht met vragen of feedback?

Voor feedback, vragen of opmerkingen mail: ai-verordening@minbzk.nl

Versie: 1.1 (augustus 2025)

Cover: Jamillah Knowles & Digit / <https://betterimagesofai.org/> / <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Inhoudsopgave

1.	Inleiding en leeswijzer	4
2.	Inventarisatie AI & Algoritmes	5
2.1.	Kies een registratiemethode	5
2.2.	Begin bij bestaande inventarisaties	5
2.3.	Vul bestaande inventarisaties aan	5
3.	Identificatie: 'AI-systemen'	6
3.1.	Uitzonderingen toepassingsgebied	6
3.2.	Het begrip 'AI-systeem'	6
4.	Classificatie	8
4.1	Verboden AI-systemen	9
4.2.	Hoog risico AI-systemen	11
3.	AI-modellen voor algemene doeleinden	14
4.	AI-modellen voor algemene doeleinden met een systeemrisico	15
5.	Bepaalde AI-systemen (transparantieplichtingen)	15

Wat is AI-geletterdheid?

AI-geletterdheid moet betrokkenen in staat stellen om onderbouwde beslissingen te kunnen maken met betrekking tot *alle* AI-systemen. Afhankelijk van iemands rol en het toepassingsgebied van het AI-systeem, bestaat een toereikend niveau van AI-geletterdheid uit inzicht in:

- De correcte toepassing van technische elementen tijdens de ontwikkeling van AI-systemen.
- De maatregelen die genomen moeten worden tijdens het gebruik van een AI-systeem.
- De juiste interpretatie van de output van AI-systemen.
- De impact van AI-besluiten op natuurlijke personen.
- De kennis die nodig is om naleving en handhaving van de AI-verordening mogelijk te maken.

Dit betekent dat eenmalige trainingen over de ‘kansen en risico’s’ van AI of een prompttraining niet volstaan. Het gaat hier om een doorlopend programma gericht op AI-systemen die in de organisatie gebruikt worden voor iedereen die te maken heeft met deze systemen. Daarbij moet regelmatig worden nagegaan of de situatie is veranderd en wat er nodig is om een ‘adequaat niveau’ van geletterdheid te bereiken bij de verschillende doelgroepen.

Hoe verhoudt AI-geletterdheid zich tot andere aspecten van de AI-verordening?

AI-geletterdheid is een van de eisen van de AI-verordening en idealiter onderdeel van het plan van aanpak voor de implementatie van de verordening van de organisatie.

Verschillende onderdelen van deze blauwdruk steunen op informatie over de verschillende AI-systemen in de organisatie en betrokkenen daarbij, het impact assessment of intern AI/algorithm register kunnen hier aan bijdragen.

AI-geletterdheid heeft ook raakvlakken met andere vereisten of aspecten in de verordening, met name waar sprake is van instructie of communicatie aan betrokkenen (werkinstructies, transparantie) en bij kwaliteits- en risicomanagement van hoog-risico AI-systemen.

Kenmerken AI-geletterdheidsprogramma

Doel

Het doel van het AI-geletterdheidsprogramma is tweeledig:

1. Voldoen aan de wettelijke vereiste voor AI-geletterdheid die sinds 2 februari 2025 van kracht is;
2. Zorgen voor een adequaat niveau van geletterdheid van alle betrokkenen bij AI-systemen die de organisatie gebruikt.

Effect

Het effect van een adequaat AI-geletterdheidsprogramma is tweeledig. Naast het voldoen aan de wet zorgt het voor effectieve en risico-bewuste besluitvorming, ontwikkeling, inkoop, beheer en gebruik van AI-systemen. Daarnaast kan een AI-geletterde

organisatie intern en extern vertrouwen verdienen. Dit gebeurt door een aantoonbaar doordachte aanpak voor de inzet van AI-systemen. Ook verkleint het de kans op ongewenste en onvoorziene effecten.

Reikwijdte en duur

Het AI-geletterdheidsprogramma is doorlopend van toepassing op alle AI-systemen die de organisatie gebruikt en alle betrokkenen.

Kenmerken

• Rol- en contextgericht

Aangepast aan functie, verantwoordelijkheden en gebruikcontext van AI

• Wettelijk verankerd

Voldoet aan AI-verordening (art. 4); aandacht voor kennis, ervaring en context

• Modulaire opbouw

Bestaat uit flexibele leermodules per doelgroep en risiconiveau

• Praktijkgericht en actueel

Gericht op herkenbare toepassingen, dilemma’s en concrete casussen

• Meetbaar en herhaalbaar

Inclusief assessment, KPI’s en periodieke evaluatie

• Verankerd in beleid en cultuur

Onderdeel van gedragscode, ethiek- of compliancebeleid

• Governance & ondersteuning

Beheerd door AI-officer of coördinator; inzet van interne AI-champions

Impact en kosten

De impact en kosten van een AI-geletterdheidsprogramma zijn afhankelijk van het aantal AI-systemen die de organisatie gebruikt, de rol die AI-systemen vervullen in activiteiten van de organisatie en het aantal betrokkenen. Gezien de variatie tussen deze kenmerken bij overheidsorganisaties is het (nog) niet mogelijk hier een concrete inschatting van de kosten en impact aan te verbinden.

Raakvlakken

Het AI-geletterdheidsprogramma heeft een aantal raakvlakken die relevant zijn voor de inbedding en efficiënte uitvoer van het programma:

- Bestaande governance, rollen, en verantwoordelijkheden in het digitale domein. Zoals AI/algoritmen, cybersecurity, privacy/gegevensbescherming, portfolio management, enzovoort.
- Bestaande awareness-, geletterdheids- en trainingsprogramma’s zowel bij het onboarden van nieuwe medewerkers als voor bestaande medewerkers.

Stappenplan initiatie AI-geletterdheidsprogramma

Het opstellen, uitvoeren, evalueren en aanpassen van een AI-geletterdheidsprogramma valt uiteen in de volgende fasen.

Implementatie (eenmalig)

1

1 Voorbereiding

- a. Doel, visie, en beleid vaststellen
- b. Coördinatie en verantwoordelijkheden aanwijzen

2 Analyse

- a. Identificatie relevante AI-systemen
- b. Identificatie relevante doelgroepen
- c. Nulmeting geletterdheid

3 Ontwerp

- a. Leerdoelen bepalen
- b. Modules selecteren
- c. Aanpak op maat per doelgroep
- d. Agendering in bestuurlijke lagen

4 Lancering

- a. Eerste trainingsronde starten
- b. Awareness creëren
- c. AI-champions opleiden

Uitvoering (cyclisch)

5 Uitvoer

- a. Implementatie strategie en governance
- b. Uitvoer AI-geletterdheidsprogramma (inclusief monitoring)

6 Evaluatie

- a. Periodieke analyse (stap 2a-b)

7 Herontwerp

- a. Pas AI-geletterdheidsprogramma aan op basis van de evaluatie, en andere relevante ontwikkelingen

Fase 1 Voorbereiding

Doel

Bepalen van visie, doelen en beleid rond AI-geletterdheid en noodzakelijke besluitvorming over verantwoordelijkheden en uitvoering.

Acties	Hulpmiddelen	Uitkomsten
1. Inventarisatie van andere AI-compliance initiatieven (in het bijzonder implementatie AI-verordening indien AI-geletterdheid apart wordt aangepakt)	<ul style="list-style-type: none">Plan van Aanpak implementatie AI-verordening van de organisatie	<ul style="list-style-type: none">Inzicht in raakvlakken AI-geletterdheid
2. Bepalen visie en doel AI-geletterdheid voor de organisatie	<ul style="list-style-type: none">Factsheet AI geletterdheidFactsheet AI-verordening bestuurders	<ul style="list-style-type: none">Doel en visie geletterdheidsprogramma
3. Vaststellen van planning en projectstructuur		<ul style="list-style-type: none">Planning en projectstructuur vastgesteld
4. Besluitvorming en opdracht-verlening verantwoordelijke AI-geletterdheid		<ul style="list-style-type: none">Bestuurlijke buy-in geletterdheidsprogrammaVerantwoordelijke aangewezen voor geletterdheidsprogramma

Fase 2 Analyse

Doel

Verzamelen van informatie om het AI-geletterdheidsprogramma te kunnen ontwerpen.

Acties	Hulpmiddelen	Uitkomsten
1. In kaart brengen van AI-systemen en gebruikcontexten (per afdeling of proces)	<ul style="list-style-type: none">Handreiking identificatie en classificatie AI systemenBeslissing AI-verordeningOverzicht portfolio AI-systemen organisatie	<ul style="list-style-type: none">Overzicht van AI-systemen met risicoprofielen
2. Identificatie van doelgroepen die met deze systemen werken, goedkeuren, inkopen, of er toezicht op houden	<ul style="list-style-type: none">Overzicht betrokkenenSelf-Assessment AI-geletterdheidOverzicht rollen en leerdoelen AI-geletterdheid	<ul style="list-style-type: none">Doelgroepen met bijbehorende rollen en AI-taken
3. Indeling van doelgroepen op basis van risico (hoog/midden/laag) en AI-verantwoordelijkheid	<ul style="list-style-type: none">Doel en visie geletterdheidsprogramma (uitkomst fase 1)	<ul style="list-style-type: none">Input voor doelgroepgerichte leerpaden in ontwerp
4. Uitvoeren nulmeting AI-geletterdheid (m.b.v. assessmenttool)	<ul style="list-style-type: none">Self-Assessment AI-geletterdheid	<ul style="list-style-type: none">Input voor doelgroepgerichte leerpaden in ontwerp
5. Documenteren van bestaande kennisinitiatieven (veiligheid, ethiek, datavaardigheden) en analyse van overlap/mogelijk integratie		<ul style="list-style-type: none">Overzicht gerelateerde kennisinitiatieven, hoe deze zich verhouden tot AI-geletterdheid en evt. mogelijkheid tot integratie van programma's

Fase 3 Ontwerp

Doel

Ontwerp van een AI-geletterdheidsprogramma op basis van doelen en visie van de organisatie, AI-systemen van de organisatie en betrokkenen bij de inzet van AI-systemen.

Acties	Hulpmiddelen	Uitkomsten
1. Vertaling van risico's en rollen naar concrete leerdoelen per doelgroep	<ul style="list-style-type: none">• Overzicht van AI-systemen met risicoprofielen• Doelgroepen met bijbehorende rollen en AI-taken• Huidig kennisniveau per doelgroep (inclusief verbeterpunten)• Input voor doelgroepgerichte leerpaden in ontwerp• Self-assessment AI-geletterdheid• Template werkinstructies	<ul style="list-style-type: none">• Leerdoelen per doelgroep
2. Selectie of ontwikkeling van passende leermodules (uit opleidingslijst)	<ul style="list-style-type: none">• Self-assessment AI-geletterdheid• Lijst met AI opleidingen	<ul style="list-style-type: none">• Passende leermodules per doelgroep
3. Ontwikkeling van maatwerkmodules waar nodig	<ul style="list-style-type: none">• Input voor doelgroepgerichte leerpaden in ontwerp	<ul style="list-style-type: none">• Passende leermodules per doelgroep & systeem
4. Bepalen van leerinterventies: e-learning, workshops, intervisie, praktijkcasussen		<ul style="list-style-type: none">• Keuze voor leerinterventies per leermodule/doelgroep
5. Ontwerp van KPI's en evaluatiecriteria per doelgroep (effectmetingen), frequentie van rapportage en eigenaar		<ul style="list-style-type: none">• KPI's (inclusief rapportage en eigenaar) t.b.h.v. effectmeting geletterdheid• Volledig ontwerp AI-geletterdheidsprogramma met leerdoelen, modules en aanpak per doelgroep
6. Opname in leerlijn of intern leermanagementsysteem (indien aanwezig)		<ul style="list-style-type: none">• Integratie in leerlijnen of LMS• Afstemming met bestaande opleidingen en compliancebeleid
7. Voorleggen aan relevante stakeholders		<ul style="list-style-type: none">• Besluitvorming en buy-in geletterdheidsprogramma

Fase 4 Lancering

Doel

Organiseren van de eerste uitvoering van het AI-geletterdheidsprogramma en starten met bewustwording in de organisatie.

Acties	Hulpmiddelen	Uitkomsten
1. Organiseren van de eerste trainingsronde (start met prioritaire doelgroepen)	<ul style="list-style-type: none">• Volledig AI-geletterdheidsprogramma (uit fase 3)	<ul style="list-style-type: none">• Eerste groep medewerkers getraind
2. Inzetten van awarenesscampagnes (artikelen, visuals, lunchsessies, video)	<ul style="list-style-type: none">• Interne communicatiekanalen (intranet, nieuwsbrieven, events)• Trainers of opleidingspartners	<ul style="list-style-type: none">• Interne zichtbaarheid AI-geletterdheid vergroot
3. Selecteren en opleiden van AI-champions binnen teams/afdelingen	<ul style="list-style-type: none">• Benodigde tooling: zoals LMS/e-learningplatform, feedbackformulieren	<ul style="list-style-type: none">• AI-champions actief in organisatie
4. Start met verzamelen van gebruiksdata (deelnamecijfers, feedback)		<ul style="list-style-type: none">• Eerste feedback op programma verzameld• Opbouw feedbackarchief als input voor evaluatie (fase 6)
5. Aansluiten bij bredere ethiek-, compliance- of digitaliseringsinitiatieven		<ul style="list-style-type: none">• Afstemming met bestaande opleidingen en compliancebeleid

Fase 5 Structurele uitvoering

Doel

Verankeren van het AI-geletterdheidsprogramma in reguliere opleidings- en verantwoordingsstructuren.

Acties	Hulpmiddelen	Uitkomsten
1. Implementatie van eerder vastgestelde inbedding personeels- en opleidingsbeleid	<ul style="list-style-type: none">• Strategiedocument / governanceplan	<ul style="list-style-type: none">• AI-geletterdheid is onderdeel van reguliere leerstructuur
2. Jaarlijkse of doorlopende uitvoering van modules (in leerplanning)	<ul style="list-style-type: none">• Planning en middelen• Monitoringdashboards en KPI-overzicht	<ul style="list-style-type: none">• Uitvoer AI-geletterdheidsprogramma
3. Bewaken van deelname, leerresultaten en opvolging via rapportages	<ul style="list-style-type: none">• Monitoringdashboards en KPI-overzicht	<ul style="list-style-type: none">• Vaste monitoring en rapportage (bijv. kwartaalrapportages)
4. Organiseren van intervisiemomenten / voortgangsoverleggen met AI-champions	<ul style="list-style-type: none">• AI-officer of verantwoordelijke(n)• Strategiedocument / governanceplan	<ul style="list-style-type: none">• Governance geborgd (rolverdeling, opvolging, kwaliteit)
5. Actualiseren van leerinterventies bij systeem- of rolwijzigingen		<ul style="list-style-type: none">• Geactualiseerd AI-geletterdheidsprogramma

Fase 6 Evaluatie

Doel

Beoordelen van de effectiviteit van het programma en analyseren of het nog aansluit bij praktijk, risico's, nieuwe normuitleg, en jurisprudentie.

Acties	Hulpmiddelen	Uitkomsten
1. Periodieke heranalyse van AI-systemen en doelgroepen (zoals in fase 2a-b)	<ul style="list-style-type: none">Monitoringgegevens uit fase 5	<ul style="list-style-type: none">Inzicht in leereffecten en gaten in het programma
2. Evalueren leerresultaten en toepassing in praktijk o.b.v. analyse KPI's en monitoringgegevens t.o.v. leerdoelen	<ul style="list-style-type: none">Herhaalde (verkorte) AI-geletterdheidsassessmentFeedbackformulieren, AI-championsHR-/compliance-audits of incidentrapportages	<ul style="list-style-type: none">Inzicht in leereffecten en gaten in het programma
3. Analyse ontwikkeling AI-geletterdheid in normuitleg, jurisprudentie, en best practices van andere organisaties		<ul style="list-style-type: none">Informatie over nieuwe risico's, AI-toepassingen of organisatorische ontwikkelingen
4. Ophaalrondes met AI-champions en leidinggevenden	<ul style="list-style-type: none">Feedbackformulieren, gesprekken met AI-champions	<ul style="list-style-type: none">Inzicht in leereffecten en gaten in het programma
5. Evaluatierapport met conclusies en aanbevelingen	<ul style="list-style-type: none">Uitkomsten Fase 6 stap 1-4	<ul style="list-style-type: none">Adviezen voor doorontwikkeling (zie fase 7)

Fase 7 Herontwerp

Doel

Aanpassen van het AI-geletterdheidsprogramma op basis van evaluaties, technologische en organisatorische veranderingen.

Acties	Hulpmiddelen	Uitkomsten
1. Herontwerpen van leerpaden of -modules waar nodig	<ul style="list-style-type: none">Evaluatierapport (fase 6)Nieuwe AI-toepassingen of beleidsdoelenInformatie over nieuwe risico's, AI-toepassingen of organisatorische ontwikkelingenFeedback van doelgroepen	<ul style="list-style-type: none">Geactualiseerd AI-geletterdheidsprogramma
2. Toevoegen nieuwe doelgroepen of rollen	<ul style="list-style-type: none">Evaluatierapport (fase 6)Nieuwe AI-toepassingen of beleidsdoelen	<ul style="list-style-type: none">Geactualiseerd AI-geletterdheidsprogramma
3. Bijwerken van KPI's en monitoringcriteria		<ul style="list-style-type: none">Geactualiseerde monitoring
4. Informeren van betrokken stakeholders (HR, bestuur, afdelingen)		<ul style="list-style-type: none">Verkrijgen van buy-in, stakeholdermanagement
5. Voorleggen updates aan coördinatiegroep of bestuur		<ul style="list-style-type: none">Geactualiseerd AI-geletterdheidsprogrammaRelevantie en effectiviteit geborgdContinuïteit van leren en compliance versterkt

Project
'Rijksbrede implementatie AI-
verordening'
2025